

5.3. **BIBLIOGRAFIA**

ESTRUCTURA DE LA BIBLIOGRAFIA. METODOLOGIA UTILITZADA

La bibliografia ha estat classificada en dos apartats, en primer lloc presentem una relació dels llibres, textos i articles de publicacions periòdiques que s'han consultat en relació a una contextualització o aproximació històrica i artística del tema a tractar, així com les obres que fan referència al conjunt conventual, a alguna peça o peces integrades en el convent o bé als seus autors.

A continuació en segueix un llistat de documents que es conserven en arxius de la ciutat i que han estat referits en algun dels apartats del treball.

Cada apartat ha estat ordenat per ordre alfabètic d'autor, si n'hi ha, o de títol de l'article si no se n'esmenta l'autor; i a continuació cronològic.

En l'elaboració de la bibliografia s'han seguit les normes de la proposta de representació de citacions bibliogràfiques facilitades pel Servei de publicacions i edicions de la Universitat de Barcelona:

COGNOMS, Nom. «Capítol». *Títol de la publicació* (col·lecció, núm.). Lloc de publicació: editorial, data de publicació [any de la primera edició, si no és la primera], pàgines.

Per a la presentació de referències bibliogràfiques en el text s'ha emprat un sistema convencional anglès d'autor-any, en el qual s'ha citat el cognom de l'autor, l'any de la publicació (precedit de l'any de la primera edició en claudàtors, si s'escau) i la pàgina o pàgines consultades; i en el cas que l'autor hagués publicat més d'una obra en un mateix any, s'ha afegit una lletra darrera d'aquest. Considerem que aquest sistema és el més adient pel nostre projecte, ja que ens estalvia haver d'incloure extenses notes en el text i agilita la identificació dels documents citats.

BIBLIOGRAFIA I PUBLICACIONS PERIÒDIQUES

A.B.C.E. 1789

A.B.C.E., *Diversión de ciudadanos, norte seguro de forasteros y estrella luciente de Barcelona*. Barcelona: Teresa Nadal Viuda, 1789 [reprint 1802].

A.B.C.E. 1819

A.B.C.E., *Manual de Forasteros*. Barcelona: Viuda Aguasvivas y los consortes Garriga, 1819 [reprint 1831].

AINAUD 1944

AINAUD, J., «Juan Carlos Anglès, pintor neoclásico». A *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. II, núm. 4. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, octubre 1944, p. 7-29.

AINAUD 1978

AINAUD, J., «Arte. El Renacimiento, el Barroco y el Neoclásico». A FUNDACIÓN JUAN MARCH (ed.), *Cataluña. Tierras de España*, vol. 2. Madrid: Editorial Noguer, 1978, p.73-132.

AINAUD – GUDIOL – VERRIÉ 1947

AINAUD, J.; GUDIOL, J.; VERRIÉ, F. (eds.), *Catálogo Monumental de España. La Ciudad de Barcelona*, 2 volums. Madrid: CSIC - Instituto Diego Velázquez, 1947.

ALBAREDA 1990

ALBAREDA, J., «L'actitud dels eclesiàstics catalans a la Guerra de Successió (1705-1714)». A *Anuari 1988 de la Societat d'Estudis d'Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània a Catalunya*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1990, p. 9-26.

ALBAREDA 1992

ALBAREDA, J., «Societat i cultura en la Catalunya del Set-Cents». A GABRIEL, P. (dir.), *Història de la Cultura Catalana, el Set-cents*, vol. 3. Barcelona: Edicions 62, 1996, p.85-120.

ALCOLEA 1948

ALCOLEA, S., «Tres pintores barceloneses del siglo XVIII». A *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. VI, núm. 3-4. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, 1948, pp. 463-467.

ALCOLEA 1959 – 1960

ALCOLEA, S., «La pintura en Barcelona durante el siglo XVIII (I)». A *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. XIV. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, 1959-1960.

ALCOLEA 1961 – 1962

ALCOLEA, S., «La pintura en Barcelona durante el siglo XVIII (II)». A *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. XV. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, 1961-1962.

ALCOLEA 1967

ALCOLEA, S., «El arte y la economía en la Barcelona del siglo XVIII». A MALUQUER DE MOTES, J. (ed.), *Homenaje al Dr. Jaime Vicens Vives*, vol. II. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1967, p. 1 – 12.

ALCOLEA 1984a

ALCOLEA, S., «Unes fites en el camí vers el predomini de l'academicisme a l'art català del segle XVIII». A *D'Art*, núm. 10. Barcelona: Universitat de Barcelona - Departament d'Història de l'Art, 1984, p. 187-195.

ALCOLEA 1984b

ALCOLEA, S., «Arquitectura del Renaixement i del Barroc». A *Art Català. Estat de la qüestió*. ESPAÑOL, F.; YARZA, J. (coords.), *V Congrés del CEHA*, Barcelona, octubre – novembre 1984. Barcelona: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona, 1984, p.239-251.

ALCOLEA 1990

ALCOLEA, S. (ed.), *Viladomat* (cat. exp.). Mataró: Museu Comarcal del Maresme – Museu Arxiu de Santa Maria, 1990.

ALCOLEA 2000

ALCOLEA, S., «Ciutat i religió. La Barcelona d'Antoni Viladomat». A SUREDA, J. (dir.) *Summa Pictorica, Historia Universal de la Pintura*, vol. VIII. Barcelona: Planeta, 2000, p.51-64.

ALONSO IBAÑEZ 1992

ALONSO IBAÑEZ, M. R., *El patrimonio histórico. Destino público y valor cultural*. Madrid: Editorial Civitas, 1992.

AMADES 1984

AMADES, J., *Històries i llegendes de Barcelona: passejada pels carrers de la ciutat vella*, 2 volums. Barcelona: Edicions 62, 1984.

AMAT I CORTADA 1987

AMAT I CORTADA, R., *Calaix de satre*, 11 volums [BOIXAREU, R. (ed.)]. Barcelona: Curial, 1987.

ANTE LA FIESTA 1947

«Ante la fiesta de Nra. Sra. de la Merced, inauguración de la iglesia de los PP. Mercedarios». A *Vanguardia Española (La)*. Barcelona: 21-IX-1947, pg. 9.

ANUNCIOS 1943

«Anuncios económicos». A *Vanguardia Española (La)*. Barcelona: 16, 18, 20 i 23-II-1943, pp. 10, 8, 10 i 11.

ARAUJO 1875

ARAUJO, C., *Los museos de España*. Madrid: Imprenta de Medina y Navarro, 1875.

ARRANZ 1979

ARRANZ, M., *Los profesionales de la construcción en la Barcelona del siglo XVIII* (tesis doctoral inèdita), 5 volums. Barcelona: Universitat de Barcelona-Facultat de Geografia i Història, 1979.

ARRANZ 1991

ARRANZ, M., *Mestres d'obres i fusters. La construcció a Barcelona en el segle XVIII*. Barcelona: Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona, 1991.

ARRANZ 2001

ARRANZ, M., *La menestralia de Barcelona al segle XVIII. Els gremis de la construcció*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat – Edicions Proa, 2001.

B. DE A. 1892

B. DE A., «El orfeón de Santa Cecilia». A *Dinastía (La)*, núm. 4570. Barcelona: 23-XI-1892, pg.2.

BALAGUER 1866

BALAGUER, V., *Las calles de Barcelona*, 2 volums. Barcelona: Editorial Salvador Manero, 1866.

BALAGUER 1900a

BALAGUER, V., «Notas de mi vida». A *Alrededor del mundo*. Madrid: La Revista, 22-II-1900, p.188-189.

BALAGUER 1900b

BALAGUER, V., «Notas de mi vida». A *Boletín de la Biblioteca-Museo Balaguer*. Vilanova i la Geltrú: març 1900, pp.3-4.

BALARI 1897

BALARI, J., *Anuario de la Universidad Literaria de Barcelona, 1896-1897*. Barcelona: Imprenta de Jaime Jepús, 1897.

BALLART 1988

BALLART, E., *Pere Pau Muntanya*, 2 volums (tesis doctoral inèdita). Barcelona: Universitat de Barcelona – Departament d'Història de l'Art, 1988.

BARCELÓ 2004

BARCELÓ, J., *Francisco Sentjust y de Pagés, un gran desconocido*. Salamanca: CM, 2004.

BARCELÓ 2006

BARCELÓ, J., «Archivos de la Congregación de la Misión en Barcelona y Palma de Mallorca». A *Anales Madrid*, vol. 114, núm. 5. Madrid: Congregación de la Misión e Hijas de la Caridad, 2006, p. 537-550.

BARRAQUER 1906

BARRAQUER, C., *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, 2 volums. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1906.

BARRAQUER 1915 - 1917

BARRAQUER, C., *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*, 4 volums. Barcelona: Imprenta de Francisco J. Altés y Alabart, 1915-1917.

BAS GICH 1931

BAS GICH, J., «El dictador artístic Josep Flaugier, digne deixeble del cèlebre pintor francès David». A *D'ací i d'allà*, vol. 20, núm. 160. Barcelona: IV-1931, p. 141 i 154.

BASSEGODA 1936

BASSEGODA, B., «La edificación barcelonesa en el siglo XVIII». A *Barcelona Atracción*, núm. 300. Barcelona: Sociedad de Atracción de Forasteros, 1936, p. 174-179.

BASSEGODA I NONELL 1973

BASSEGODA I NONELL, J., *Los Maestros de Obras en Barcelona*. Barcelona: Editores Técnicos Asociados, 1973.

BASSEGODA I NONELL 1986

BASSEGODA I NONELL, J., *La Casa Llotja de Mar de Barcelona*. Barcelona: Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, 1986.

BASSEGODA I NONELL 1990

BASSEGODA I NONELL, J., *La arquitectura profanada. La destrucción sistemática del patrimonio arquitectónico religioso catalán (1936-1939)*. Barcelona: Mare Nostrum, 1990.

BASSEGODA HUGAS 2007

BASSEGODA HUGAS, B. (ed.), *Col·leccionistes, col·leccions i museus: episodis de la història del patrimoni artístic de Catalunya*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2007.

BÉDAT (1974) 1989

BÉDAT, C., *La Real Academia de Bellas Artes de San Fernando (1744-1808). Contribución al estudio de las influencias estilísticas y de la mentalidad artística en la España del siglo XVIII*. Madrid: Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, 1989 [Toulouse, 1974].

BENET 1958

BENET, R., «L'Art Neoclàssic i Romàntic: La pintura». A FOLCH I TORRES, J. (dir.) *L'Art Català*, vol. II. Barcelona: Aymà, 1958, p. 261-300.

BENAVENT 1945

BENAVENT, J., «La iglesia del ex hospital militar». A *Barcelona Atracción*, núm. 303. Barcelona: Sociedad de atracción de forasteros, VI-1945, p. 43-48.

BÉNÉZIT (1911-1923) 1976

BÉNÉZIT, E., *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays par un groupe d'écrivains spécialistes français et étrangers*, 10 volums. París: Gründ, 1976.

BERGÓS 1958

BERGÓS, J., «L'Art Neoclàssic i Romàntic: L'arquitectura». A FOLCH I TORRES, J. (dir.) *L'Art Català*, vol. II. Barcelona: Aymà, 1958, p. 189-224.

BOHIGAS I TARRAGÓ 1944

BOHIGAS, P., «Contribución a la biografía de Flaugier. Su sepultura». A *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. II, núm. 3. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, 1944, p. 23-29.

BOHIGAS I TARRAGÓ 1947a

BOHIGAS I TARRAGÓ, P., «Resumen histórico de los museos de arte de Barcelona, I». A *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. V, núm. 1 i 2. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, 1947, pp. 129-168.

BOHIGAS I TARRAGÓ 1947b

BOHIGAS I TARRAGÓ, P., «Resumen histórico de los museos de arte de Barcelona, II». A *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. V, núm. 3 i 4. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, 1947, pp. 415-446.

BOFARULL 1847

BOFARULL, A., *Guia-cicerone de Barcelona, o sea viajes por la Ciudad*. Barcelona: Imprenta del Fomento, 1847 [reprint 1855].

BOFARULL 1849

BOFARULL, A., *Noticia de los objetos artísticos y bibliográficos que contienen las colecciones de José Carreras de Argerich, redactada á consecuencia de lo que indica D. Antonio de Bufarull en su publicacion titulada Guía-Cicerone de Barcelona*. Barcelona: Imp. de D. J. M. de Grau, 1849.

BOFARULL I SANS 1902

BOFARULL I SANS, C., *Catálogo de la Exposición de Arte Antiguo* (cat. exp.). Barcelona, Palau de Belles Arts, 1902. Barcelona: Reproducciones artísticas Thomas, 1902

BORDAS 1837

BORDAS, L., *Memoria acerca de la creación y progresos de la Junta de Comercio de Cataluña y su Casa Lonja, que por disposición de la misma Junta ha redactado Don Luis Bordas*. Barcelona: Ignacio Oliveras y comp., 1837.

BRYAN 1816

BRYAN, M., *Dictionary of painters and engravers*, 2 volums. Londres: 1816.

CAMÓN – MORALES – VALDIVIESO 1984

CAMÓN, J.; MORALES, J. L.; VALDIVIESO, M., «Arte español del siglo XVIII». A COSSÍO, M.B. (ed.), *Summa Artis*, vol. XXVII. Madrid: Espasa-Calpe, 1984.

CANALDA 2003

CANALDA, S., «Renaixement i Barroc». A BARRAL, X. (ed.), *Ars Cataloniae, Art i nació catalana*, vol. I. Barcelona: Edicions l'Isard, 2003, p. 200 – 235.

CARRÉ 1974

CARRÉ, A., «La Provincia de Barcelona». A *Anales Madrid*. Madrid: CM, 1974, p. 20-53.

CARRERA 1951

CARRERA, J., *La Barcelona del segle XVIII*, 2 volums. Barcelona: Bosch, 1951.

CARRERA 1957a

CARRERA, J., *La Escuela de Nobles Artes de Barcelona: 1775-1901*. Barcelona: Bosch, 1957.

CARRERA 1957b

CARRERA, J., *La enseñanza profesional en Barcelona en los siglos XVIII y XIX*. Barcelona: Bosch, 1957.

CARRERAS I CANDI 1913-1918

CARRERAS I CANDI, F., *Geografía general de Catalunya*, 11 volums. Barcelona: Edicions catalanes, 1913-1918 [reprint 1980].

CASADES 1928

CASADES, P., «L'art barroc a Catalunya». A *Butlletí excursionista de Catalunya*, núm. 400. Barcelona: IX-1928, p. 321-337.

CASASAYAS 1986

CASASAYAS, F., «El desaparegut convent de Sant Josep dels Carmelites Descalços a Barcelona. Obres i transformacions arquitectòniques». A *D'Art*, núm. 12. Barcelona: Universitat de Barcelona – Departament d'Història de l'Art, 1986, p. 299-305.

CASELLAS 1900

CASELLAS, R., *El dibuixant paisista Lluís Rigalt*. Barcelona: Tipografia L'Avenç, 1900.

CASELLAS 1902

CASELLAS, R., «Una gran pintura en perill». A *Veü de Catalunya (La)*, núm. 1206. Barcelona: 24-V-1902, pg. 3.

CASELLAS 1907

CASELLAS, R., «Els últims barrochs de Barcelona». A *Empori*, núm. 1. Barcelona: I-1907, p. 17-24.

CASELLAS 1910a

CASELLAS, R., «Estil Imperi a Barcelona». A *Veü de Catalunya, Pàgina artística*. Barcelona: *Veü de Catalunya (La)*, 1910, núm. 3, 6-I-1910, pg. 3.

CASELLAS 1910b

CASELLAS, R., «Estil Imperi a Barcelona, els primers temps d'en Flaugier». A *Veü de Catalunya, Pàgina artística*. Barcelona: *Veü de Catalunya (La)*, 1910, núm. 5, 20-I-1910, pg. 3.

CASELLAS 1910c

CASELLAS, R., «Estil Imperi a Barcelona, en Flaugier a París». A *Veü de Catalunya, Pàgina artística*. Barcelona: *Veü de Catalunya (La)*, 1910, núm. 7, 3-II-1910, pg. 3.

CASELLAS 1910d

CASELLAS, R., «Les pintures murals i el cenacle d'en Flaugier». A *Veü de Catalunya, Pàgina artística*. Barcelona: *Veü de Catalunya (La)*, 1910, núm. 9, 17-II-1910, pg. 3.

CASELLAS 1910e

CASELLAS, R., «Estil Imperi a Barcelona, en Flaugier en els primers temps de l'ocupació». A *Veü de Catalunya, Pàgina artística*. Barcelona: *Veü de Catalunya (La)*, 1910, núm. 11, 3-III-1910, pg. 3.

CASELLAS 1910f

CASELLAS, R., «Estil Imperi a Barcelona, en Flaugier, director de la Llotja». A *Veü de Catalunya, Pàgina artística*. Barcelona: *Veü de Catalunya (La)*, 1910, núm. 13, 17-III-1910, pg. 3.

CASELLAS 1910g

CASELLAS, R., «Estil Imperi a Barcelona, allotjats i modes, escenes populars». A *Veü de Catalunya, Pàgina artística*. Barcelona: *Veü de Catalunya (La)*, 1910, núm. 15, 31-III-1910, pg. 3.

CASELLAS 1910h

CASELLAS, R., «Estil Imperi a Barcelona, en Flaugier i la galeria de la Llotja». A *Veu de Catalunya, Pàgina artística*. Barcelona: Veu de Catalunya (La), 1910, núm. 17, 14-IV-1910, pg. 3.

CASELLAS 1912

CASELLAS, R., «Una gran pintura en perill». A *La Il·lustració Catalana*, núm. 489. Barcelona: 20-X-1912, p. 553-555.

CASELLAS 1924

CASELLAS, R., «El Cenacle d'en Flaugier». A FOLCH I TORRES, J. (ed). *Gasetta de les Arts*, núm. 8. Barcelona: Arts gràfiques S.A., 01-IX-1924, p. 2-3.

CASELLAS 1925 - 1926

CASELLAS, R., «Antonio Viladomat». A FOLCH I TORRES, J. (ed). *Gasetta de les Arts*, núm. 36, 37, 44, 45, 49, 50, 51, 54 i 60. Barcelona: Arts gràfiques S.A. - Successors d'Henrich i Cia, 1925-1926.

CASTELLANOS 1983

CASTELLANOS, J., «Decadència i Renaixença. La col·lecció Casellas». A *Raimon Casellas i el modernisme*, vol. 2. Barcelona: Curial - Abadia de Montserrat, 1983 [reprint 1992], p. 156-174.

CASTELLANOS DE LOSADA 1865

CASTELLANOS DE LOSADA, B. S. (coord.), *Biografía eclesiástica completa*, vol. XXVI. Madrid: Imprenta y Librería de Eusebio Aguado, 1865.

CATÀLEG 1990

Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya – Direcció General de Patrimoni Cultural, Servei de Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, 1990.

CATÁLOGO 1847

Catálogo de las obras en pintura y escultura que existen en el museo de la Junta de Comercio de Cataluña. Barcelona: Imprenta de J. Ferrando Roca, 1847.

CATÁLOGO 1867

notas de las obras de pintura pertenecientes al museo, á cargo de la academia provincial de Bellas Artes de Barcelona. Barcelona: Imprenta de Celestino Verdaguer, 1867.

CEÁN BERMÚDEZ 1800

CEÁN BERMÚDEZ, J. A., *Diccionario de los más ilustres profesores de las Bellas Artes en España*, 6 volums. Madrid: Academia de Bellas Artes de San Fernando, 1800.

CHUECA 2001

CHUECA, F., *Historia de la arquitectura española: Edad moderna y contemporánea*. Ávila: Fundación Cultural Santa Teresa, 2001.

CID 1946

CID, C., «Historia de algunos proyectos monumentales barceloneses de época neoclásica». A *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. IV. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, VII/X-1946, p. 417-444.

CIRICI (1973) 1981

CIRICI, A., *Barcelona pam a pam*. Barcelona: Editorial Teide, 1981 [1973].

COL·LECCIÓ 1992

BASSEGODA, B. (dir.), *La col·lecció Raimon Casellas. Dibuixos i gravats del Barroc al Modernisme del Museu Nacional d'Art de Catalunya* (cat. exp.), Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona, juliol-desembre 1992. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, 1992.

CORNET 1863

CORNET, C., *Guía y añalejo perpétuo de Barcelona*. Barcelona: Librería de "El Plus Ultra", 1863.

CUYÀS 1996

CUYÀS, M., *L'esplendor de la pintura del Barroc: mecenatge català al Museu Nacional d'Art de Catalunya* (cat. exp.), Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya, maig 1996. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, maig 1996.

DECRETO 1809a

«Decreto de Don Guillermo Filiberto Duhesme, General de División, Grande Oficial de la Legión de honor, Comandante de la Provincia de Cataluña y Presidente de su Real Audiencia, sobre el inventariado de plata, efectos preciosos y muebles que se hallan en los conventos religiosos de la ciudad». A *Diario de Barcelona*, núm. 289. Barcelona: 16-X-1809, p.1219-1220.

DECRETO 1809b

«Decreto de Guillermo Filiberto Duhesme, General de División, Grande Oficial de la Legión de honor, Comandante de la Provincia de Cataluña y Presidente de su Real Audiencia, sobre la supresión de los Conventos e Iglesias». A *Diario de Barcelona*, núm. 333. Barcelona: 29-XI-1809, p. 1401-1403.

DECRETO 1809c

«Decreto. Don Guillermo Filiberto Duhesme, General de División, Grande Oficial de la Legión de honor, Comandante de la Provincia de Cataluña y Presidente de su Real Audiencia ». A *Gazeta Militar y Política del Principado de Cataluña*, núm. 29. Barcelona: 06-XII-1809, p. 234.

DESCUBRIMIENTO 1943

«Descubrimiento de una lápida que da el nombre de “Castilla” a una nueva Plaza». A *Vanguardia Española (La)*. Barcelona: 13-X-1943, pg. 4.

DUBÀ I NAVAS 1847

DUBÀ I NAVAS, M., *Guia de Barcelona para 1847, contiene cuanto puede ser útil à los forasteros y habitantes*. Barcelona: Imprenta de la fraternidad de José Pont y Campins, 1847.

DURAN I SANPERE 1948

DURAN I SANPERE, A., «La iglesia del antiguo hospital militar y las pinturas de Flaugier». A *Barcelona, Divulgación histórica*, vol. V. Barcelona: Aymà, 1948, p. 257-264.

DURAN I SANPERE 1975

DURAN I SANPERE, A., «Artistes de la Barcelona moderna». A *Barcelona i la seva història*, vol. III. Barcelona: Curial, 1975, p. 417-467.

E. A. B. M. 1836

E. A. B. y M., *Suplemento al Diccionario Histórico o Biografía Universal compendiada*. Barcelona: Librería de los Editores Antonio y Francisco Oliva, 1836.

EDIFICIOS 1943

«Edificios que desaparecen. El Hospital Militar». A *Diario de Barcelona*. Barcelona: 18-III-1943, pg. 2.

ELÍAS 1928

ELÍAS BRACONS, F., *L'escultura catalana moderna*, vol. 2. Barcelona: Editorial Barcino, 1928.

ELÍAS DE MOLINS 1889

ELÍAS DE MOLINS, J., *Diccionario biográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*, 2 volums. Barcelona: Imprenta de Fidel Giró, 1889.

FERNÁNDEZ 1974

FERNÁNDEZ, J., «Orígenes italianos de la Congregación de la Misión en España». A *Anales Madrid*. Madrid: CM, 1974, p. 8-19.

FERNÁNDEZ 2003

FERNÁNDEZ, C., «Reflexión ante el III Centenario de la llegada de los Paúles a España». A *Familia Vicenciana*. Baracaldo: CM, 31-V-2003, s. p.

FERRER 1815 - 1819

FERRER, R., *Barcelona cautiva ó sea diario exacto de lo ocurrido en la misma ciudad mientras la oprimieron los franceses*, 8 volums. Barcelona: Oficina de Brusi, 1815-1819.

FIESTA 1943

«La fiesta de la Hispanidad. Barcelona conmemorará el milenario de Castilla». A *Vanguardia Española (La)*. Barcelona: 10-X-1943, pg. 8.

FIGUEROLA - MARTÍ BONET 1995

FIGUEROLA, P. J.; MARTÍ BONET, J. M.(eds.), *La Rambla. Els seus convents. La seva història. Catàleg monumental de l'Arquebisbat de Barcelona*, vol. VI-2. Barcelona: Arxiu Diocesà de Barcelona, 1995.

FLORENSA 1946

FLORENSA, A., *Conservación y restauración de Monumentos Históricos, 1927-1946*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1946.

FLORENSA 1953

FLORENSA, A., *Conservación y restauración de Monumentos Históricos, 1947-1953*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1953.

FLORENSA 1962

FLORENSA, A., *Conservación y restauración de Monumentos Históricos, 1954-1962*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1962.

FLORES – AMANN 1964-1965

FLORES, C.; AMANN, E. «La arquitectura de Barcelona». A *Hogar y arquitectura*, núms. 55-56 (separata). Madrid: XI-1964; II-1965.

FOLCH I TORRES 1910

FOLCH I TORRES, J., «La colecció Casellas». A *Veu de Catalunya (La), Pàgina Artística*, núm. 53. Barcelona: 22-XII-1910, pg. 5.

FOLCH I TORRES 1927

FOLCH I TORRES, J., «La conservació de les Drassanes i la Capella de l'Hospital Militar». A FOLCH I TORRES, J. (ed). *Gasetta de les Arts*, núm. 72. Barcelona: 1-V-1927, p. 1-2.

FOLCH I TORRES 1954

FOLCH I TORRES, J., «Una deuda a pagar: Las pinturas de la capilla del antiguo Hospital Militar de Barcelona, en la nueva Plaza de Castilla». A *Destino*, núm. 883. Barcelona: 10-VII-1954, p. 21-22.

FOLCH I TORRES 1955

FOLCH I TORRES, J., «Obras del pintor Flaugier en tierras tarraconenses». A *Destino*, núm. 956. Barcelona: 3-XII-1955, p. 28-29.

FONTANALS DEL CASTILLO 1872

FONTANALS DEL CASTILLO, J., *Un recuerdo de Antonio Viladomat, el pintor olvidado y maestro catalán del siglo XVIII*. Barcelona: Narciso Ramírez y Companyia, 1872.

FONTANALS DEL CASTILLO 1877

FONTANALS DEL CASTILLO, J., *Antonio Viladomat. El artista olvidado y maestro de la escuela de pintura catalana del siglo XVIII. Su época, su vida, sus obras y sus discípulos*. Barcelona: Imprenta de Celestino Verdager, 1877.

FONTANALS DEL CASTILLO 1883

FONTANALS DEL CASTILLO, J., *El arte, el público y la crítica artística de Barcelona*. Barcelona: Sucesores de Ramírez y Cia, 1883.

FONTBONA 1983

FONTBONA, F., «Del Neoclassicisme a la Restauració (1808-1888)». A MIRALLES, F. (coord.), *Història de l'Art Català*, vol. VI. Barcelona: Edicions 62, 1983.

FONTBONA 1993 - 1994

FONTBONA, F., «El museu de la Reial Acadèmia Catalana de les Belles Arts de Sant Jordi (1775), primer museu de Catalunya». A *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de les Belles Arts de Sant Jordi*. Barcelona: RACBASJ, 1993-1994, p. 167-186.

FONTBONA – DURÀ 1999

FONTBONA, F.; DURÀ, V., *Catàleg del Museu de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, pintura*. Barcelona: RACBASJ, 1999.

FONTOVA 1999

FONTOVA, R., «Una restauración deja nueva la iglesia de Sant Pere Nolasc». A *Periódico (El)*. Barcelona: 6-IV-1999, pg. 30.

FONTOVA 2010

FONTOVA, R., *La Model de Barcelona. Històries de la presó*. Barcelona: Generalitat de Catalunya - Departament de Justícia, 2010.

GALERA 1982

GALERA, M., *Atlas de Barcelona: segles XVI-XX*. Barcelona: Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya, 1982.

GALINDO 1989

GALINDO, E., *Barcelona y Carlos III, análisis artístico de los actos festivos y manifestaciones efímeras con motivo de la proclamación, y feliz arribo y estancia del rey en la Ciudad* (tesi de llicenciatura inèdita). Barcelona: Universitat de Barcelona – Departament d'Història de l'Art, 1989.

GARCÍA PORTUGUÉS 2007

GARCÍA PORTUGUÉS, E., *José Nicolás de Azara i la seva repercussió en l'àmbit artístic català* (tesi doctoral inèdita). Barcelona: Universitat de Barcelona – Departament d'Història de l'Art, 2007.

GARCIA SASTRE 1997

GARCIA SASTRE, A., *Els museus d'art de Barcelona: Antecedents, gènesi i desenvolupament fins l'any 1915*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.

GARCIA SASTRE 2008

GARCIA SASTRE, A. (ed.), *Cent anys de la Junta de Museus de Catalunya, 1907 – 2007*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008.

GARCÍA VILLOSLADA 1979

GARCÍA VILLOSLADA, R., *Historia de la Iglesia en España. La Iglesia en la España de los siglos XVII y XVIII*. Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos, 1979.

GARGANTÉ 2006

GARGANTÉ, M., *Arquitectura religiosa del segle XVIII a la Segarra i a l'Urgell*. Barcelona: Fundació Noguera, 2006.

GARRIGÓ 1708

GARRIGÓ, F., *Threnos lamentables* [...]. Barcelona: Imprenta de Francisco Guasch, 1708.

GARRUT 1952

GARRUT, J. M., *Itinerarios de piedad en Barcelona*. Barcelona: Aymà, 1952.

GIRBAL 1886

GIRBAL, E. C., *Biografía del cardenal gerundense Fr. Benito de Sala y de Caramany*. Girona: Imprenta y Librería de Paciano Torres, 1886.

GRAHIT 1947

GRAHIT, J., *Comisión de monumentos históricos y artísticos de la provincia de Barcelona: memoria de la labor realizada por la misma en su primer siglo de existencia: 1844-1944*. Barcelona: Comisión de Monumentos Históricos y Artísticos, 1947.

GÓMEZ 2006

GÓMEZ, P. J., *Congregación de la Misión. Provincia canónica de Barcelona en sus cien años*. Salamanca: Editorial CEME, 2006.

GUDIOL I RICART 1973

GUDIOL I RICART, J., «La colección de arte de la Academia de San Jorge». A *Anuario de la Real Academia de Bellas Artes de San Jorge*. Barcelona: RACBASJ, 1973, pg. 31.

GUTIÉRREZ 1964

GUTIÉRREZ, L., «Ensayo de iconografía teresiana». A *Revista de Espiritualidad*, núm. 90. Barcelona: Publicación carmelitana de ciencia y vida espiritual, 1964, p. 2-168.

HERNÁNDEZ-CROS – MORA – POUPLANA 1973

HERNÁNDEZ-CROS, J. E.; MORA, G.; POUPLANA, X., *Arquitectura de Barcelona*. Barcelona: Demarcació de Barcelona del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 1973 [reprint 1990].

HERNÁNDEZ-CROS 1987

HERNÁNDEZ-CROS, J. E., *Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1987.

HERRERA 1944 - 1945

HERRERA, J., «De Mariscal de Campo a Hermano de la C.M., vida del Hermano Felipe Manuel de Bette». A *Anales Madrid*. Madrid: Congregación de la Misión y de las Hijas de la Caridad, 1944, p. 242-254, 280-286; 1945, p. 48-61.

JARQUE – GARCIA 1991

JARQUE, M.; GARCIA, L., «L'Arquitectura a la Barcelona del segle XVIII-XIX». A FIGUEROA, C. (coord.), *Catalunya a l'època de Carles III*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1991.

J. A. S. 1857

J. A. S. (Josep Abadal i Soler), *El Consultor: nueva guía de Barcelona*. Barcelona: Imprenta de la publicidad d'A. Flotats, 1857.

JOSÉ PITARCH – DALMASES 1982

JOSÉ PITARCH, A.; DALMASES, N. (eds.), *Arte e industria en España 1774-1907*. Barcelona: Editorial Blume, 1982.

JOSEPH MAYOL 1941

JOSEPH MAYOL, M., *El salvament del patrimoni artístic de Catalunya durant la guerra civil*. Barcelona: Pòrtic, 1941.

KUBLER 1957

KUBLER, G., «Arquitectura de los siglos XVII y XVIII». A *Ars Hispaniae* (trad. Juan-Eduardo Cirlot), vol. XIV. Madrid: Editorial Plus-Ultra, 1957.

LABORDE 1973

LABORDE, A. de, *Viatge pintoresc i històric. El principat (c. 1806-1808)*, 2 volums (trad. Oriol Valls). Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat, 1974.

LACUESTA 2000

LACUESTA, R., *Restauració monumental a Catalunya (segles XIX i XX: les aportacions de la Diputació de Barcelona)*. Barcelona: Diputació de Barcelona – Servei de Patrimoni Arquitectònic, 2000.

LAFUENTE FERRARI 1934

LAFUENTE FERRARI, E., *Breve historia de la pintura española*. Madrid: Akal, 1934 [reprint 1987].

LAPLANA 1978

LAPLANA, J. C., *L'oratori de Sant Felip Neri de Barcelona i el seu patrimoni artístic i monumental*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1978.

LAPLANA 1987

LAPLANA, J. C., «L'Esplet del Barroc (1714-1789)». A *L'Arquitectura en la Història de Catalunya*. Barcelona: Caixa de Catalunya, 1987, p. 197-230.

LLOPART 1977

LLOPART, P., «Un monumento del barroco barcelonés: La iglesia de San Severo». A *D'Art*, núm. 3 i 4. Barcelona: Universitat de Barcelona - Departament d'Història de l'Art, 1977.

LLORET PIÑOL 2001

LLORET PIÑOL, M., «La modernización del sistema de acuartelamiento en la ciudad de Barcelona: del derribo de las murallas (1854) a la Guerra Civil de 1936». A *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, núm. 84. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2001, s. p.

LÓPEZ – GRAU 1971

LÓPEZ, M.; GRAU, R., «Barcelona entre el urbanismo barroco y la revolución industrial». A *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*, núm. 80. Barcelona: Colegio Oficial de Arquitectos de Catalunya y Baleares, 1971, p. 28-40.

LUNA 1987

LUNA, J.J., «Pintores extranjeros en España durante el siglo XVIII». A *El Real Sitio de Aranjuez y el arte cortesano del siglo XVIII* (cat. exp.), Salas de exposiciones del Palacio Real de Aranjuez, Madrid, abril – maig 1987. Madrid: Comunidad de Madrid-Patrimonio Nacional, 1987, p. 241-254.

MADOZ 1846

MADOZ, P., *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, 16 volums. Madrid: Establecimiento tipográfico de P. Madoz y L. Sagasti, 1846.

MADURELL I MARIMÓN 1968

MADURELL I MARIMÓN, J. M., «Obras artísticas hospitalarias barcelonesas». A *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad*, núm. XIII (separata). Barcelona: Museo de Historia de la Ciudad, 1968.

MÂLE (1932) 2001

MÂLE, É., *El arte religioso de la Contrarreforma. Estudios sobre la iconografía del final del siglo XVI y de los siglos XVII y XVIII*. Madrid: Ediciones Encuentro, 2001 [1932].

MANUAL 1761

Manual i guia de forasters. Barcelona: Maria Àngela Martí Viuda, 1761.

MANUAL 1840

Manual del viajero en Barcelona, redactado y recopilado en vistas de los mejores documentos y datos estadísticos. Barcelona: Imprenta de Francisco Oliva, 1840.

MARÈS 1954

MARÈS DEULOVOL, F., *La enseñanza artística en Barcelona*. Barcelona: Real Academia de Bellas Artes de San Jorge, 1954.

MARÈS 1964

MARÈS DEULOVOL, F., *Dos siglos de enseñanza artística en el Principado. La Junta de Comercio. Escuela Gratuita de Diseño. Academia Provincial de Bellas Artes*. Barcelona: Cámara Oficial de Comercio y Navegación, 1964.

MARTÍ BONET – FIGUEROLA 1993

MARTÍ BONET, J. M.; FIGUEROLA, P. J., *Betlem. Quatre segles a la Rambla de Barcelona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Dept. de Cultura, 1993.

MARTÍ BONET – JUNCÀ – BONET 1980

MARTÍ BONET, J. M.; JUNCÀ I RAMON, J. M.; BONET I ARMENGOL, LL., *El convent de Sant Agustí de Barcelona: notes històriques*. Barcelona: Arxiu Diocesà i Biblioteca Episcopal, 1980.

MARTÍN GONZÁLEZ 1983

MARTÍN GONZÁLEZ, J. J., *Escultura barroca en España (1600 – 1770)*. Madrid: Cátedra, 1983.

MARTINELL 1926

MARTINELL, C., «Arquitectura catalana en el segle XVIII». A ROVIRA I VIRGILI, A (dir.) *Revista de Catalunya*, vol. IV, núm. 22. Barcelona: 1926, p. 368-377.

MARTINELL 1934a

MARTINELL, C., *Influència francesa en l'art català del segle XVIII*. Barcelona: Tallers gràfics Hostench, 1934.

MARTINELL 1934b

MARTINELL, C., «Artistes de tendència francesa a Catalunya en la segona meitat del segle XVIII». «L'art francès a Catalunya a les darreries del segle XVIII». A *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 472 i 473. Barcelona: Centre Excursionista de Catalunya, 1934, p. 348-351 i 370-374.

MARTINELL 1951

MARTINELL, C., *La Escuela de la Lonja en la vida artística barcelonesa*. Barcelona: Escuela de Artes y Oficios, 1951.

MARTINELL 1959-1963

MARTINELL, C., «Arquitectura i escultura barroques a Catalunya», vol. 1-3. A *Monumenta Cataloniae*, vol. X-XII. Barcelona: Editorial Alpha, 1959-1963.

MARTINELL 1958

MARTINELL, C., «L'Art renaixentista i barroc: l'Arquitectura». A FOLCH I TORRES, J. (dir.), *L'Art Català*, vol. II. Barcelona: Aymà, 1958, p. 17-48.

MARTORELL 1926

MARTORELL, J., «Els monuments històrics de Barcelona». A FOLCH I TORRES, J. (ed). *Gasetta de les Arts*, núm. 51. Barcelona: Arts gràfiques S.A., 1926, p. 3-5.

MAS 1921

MAS, J. *Notes històriques del bisbat de Barcelona*, vol. XIII. Barcelona: Tipografia Catòlica Pontifícia, 1921.

MASERAS 1933a

MASERAS, A., «Una decoració de Josep Flaugier al Museu de les Arts Decoratives de Pedralbes». A *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 22. Barcelona: Junta de Museus, març 1933, p. 65-73.

MASERAS 1933b

MASERAS, A., «Clarícies sobre l'origen de Josep Flaugier. La seva partida de naixement». A *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 28. Barcelona: Junta de Museus, setembre 1933, p. 257-264.

MASERAS 1934

MASERAS, A., «Les pintures de Flaugier llegades pel doctor Fàbregas als nostres museus». A *Butlletí dels museus d'art de Barcelona*, vol. IV, núm. 41. Barcelona: Junta de Museus, 1934, p. 306-312.

MASERAS 1935

MASERAS, A., «Viladomat». A *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, núm. 55. Barcelona: Junta de Museus, 1935, p. 377-388.

MASSONS 1988

MASSONS, J., «Els hospitals militars de Barcelona». A *Gimbernat, revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, vol. IX. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1988, p. 225-235.

MATEOS RUSILLO 2009

MATEOS RUSILLO, S. M., *Comunicació del patrimoni cultural*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya, 2009.

MAYER 1947

MAYER, A., *Historia de la pintura española*. Madrid: Espasa-Calpe, 1947 [1928].

MEMÒRIA 1988

Memòria d'activitats del Servei de Conservació i Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya (1982-1988). Barcelona: Generalitat de Catalunya - Departament de Cultura, 1988.

MEMÒRIA 1997

Memòria d'activitats del Servei de Conservació i Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya (1989-1996). Barcelona: Generalitat de Catalunya - Departament de Cultura, 1997.

MENGS (1780) 1989

MENGS, A. R., *Reflexiones sobre la belleza y gusto en la pintura*. Madrid: Dirección General de Bellas Artes, 1989 [1780].

MERCADER 1949

MERCADER, J., *Barcelona durante la ocupación francesa (1808-1814)*. Madrid: CSIC, 1949.

MERCADER 1957

MERCADER, J. *El segle XVIII. Els capitans generals*. Barcelona: Editorial Teide, 1957.

MERCADER 1966

MERCADER, J., *Historiadors i erudits a Catalunya i València en el segle XVIII*. Barcelona: Rafael Dalmau editor, 1966.

MESTRES 1875

MESTRES, J. O., *De las asociaciones, hermandades, gremios o cofradías de constructores en general, y principales obras que ejecutaron en el extranjero y en España, y particularmente en esta ciudad*, Memòria llegida en la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona, 19-X-1875. Barcelona: La Renaxensa, 1875.

MIQUEL CATÀ 1986

MIQUEL CATÀ, C., *Manel i Francesc Tramulles, pintors* (tesis de llicenciatura inèdita). Barcelona: Universitat de Barcelona – Departament d'Història de l'Art, 1986.

MIRALPEIX 2000

MIRALPEIX, F., *Empremta i memòria del pintor Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755) als segles XVIII i XIX* (tesi de llicenciatura inèdita). Girona: Universitat de Girona, 2000.

MIRALPEIX 2005

MIRALPEIX, F., *El pintor Antoni Viladomat i Manalt (1678-1755): Biografia i catàleg crític* (tesi doctoral inèdita). Girona: Universitat de Girona, 2005.

MIRALPEIX 2009

MIRALPEIX, F., «Atribuïda a Josep Bernat Flaugier: Homer recitant els seus versos als grecs. Al·legoria dels Himnes homèrics». A *MD'A: Butlletí informatiu del Museu d'Art de Girona*, núm. 71. Girona: Generalitat de Catalunya, 2009, p. 7-9.

MIRALPEIX 2009

MIRALPEIX, F., «Homer recitant els seus versos als grecs (o Al·legoria dels Himnes homèrics)». A *Fascinació per Grècia, l'art a Catalunya als segles XIX i XX*. Girona: Museu d'Art de Girona, 2009, pg. 118.

MIRALLES 1973

MIRALLES, J., *La vida cotidiana del artista barcelonés en el siglo XVIII* (tesis de llicenciatura inèdita). Barcelona: Universitat de Barcelona, 1973.

MOLAS RIBALTA 1970

MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII. La estructura corporativa ante el comienzo de la revolución industrial*. Madrid: Raycar / Confederación Española de Cajas de Ahorros, Publicaciones del fondo para la investigación económica i social, 1970.

MOLAS RIBALTA 1975

MOLAS RIBALTA, P., *Economia i societat al segle XVIII*. Barcelona: La Paraula Viva, 1975.

MOLAS RIBALTA 2002

MOLAS RIBALTA, P., «Les Acadèmies al segle XVIII». A *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, núm. XLVIII. Barcelona: Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, 2002, p. 85-93.

MOLINER 2010

MOLINER, A., *La Guerra del Francès a Catalunya segons el diari de Raimon Ferrer*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2010.

MONTANER 1983

MONTANER, J. M., *Anàlisi del procés de transformació del cos de coneixements arquitectònics a Catalunya en el període 1714-1859* (tesis doctoral), 2 volums. Barcelona: Universitat Politècnica de Barcelona – Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, 1983.

MONTANER 1990

MONTANER, J. M., *La modernització de l'utilitatge mental de l'arquitectura a Catalunya (1714-1859)*. Barcelona: Escola Tècnica Superior d'Arquitectura - Institut d'Estudis Catalans, 1990.

MORA 1997

MORA, J., *La construcció a Catalunya en el segle XVIII. La universitat de Cervera com a paradigma de l'arquitectura dels enginyers militars*. Cervera: Biblioteca de Cervera i la Segarra, 1997.

MORALES MARIN 1984

MORALES MARIN, J. L., «Pintura y escultura españolas en el siglo XVIII». A COSSÍO, M.B. (ed.), *Summa Artis*, vol. XXVII. Madrid: Espasa-Calpe, 1984.

MORALES MARIN 1994

MORALES MARIN, J. L., *Pintura en España (1750-1808)*. Madrid: Cátedra, 1994.

MOREU-REY 1959

MOREU-REY, E., *Els immigrants francesos a Barcelona. Segles XVI a XVIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1959.

MUÑOZ CORBALÁN 1990

MUÑOZ, J. M., *Los ingenieros militares de Flandes a España, 1691 – 1718*, 2 volums. Madrid: Ministerio de Defensa, 1990.

MUÑOZ CORBALÁN 1995

MUÑOZ CORBALÁN, J. M., «La iglesia de la Ciudadela de Barcelona o Francia y Flandes en la Ciudad Condal del siglo XVIII». A *Locus Amoenus*, núm. 1. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 1995, p. 173-192.

NADAL 1815

NADAL, F., *Vida del beato doctor Josep Oriol*, 2 volums. Barcelona: Juan Ignacio Jordi impresor y librero, 1815.

NARVÁEZ 2004

NARVÁEZ, C., *El tracista Fra Josep de la Concepció (1626-1690)*. Barcelona: Curial-Abadia de Montserrat, 2004.

NOGUERA CASAJUANA 1928

NOGUERA CASAJUANA, J., *La iglesia de San Severo de Barcelona*. Barcelona: Facultad de Filosofía y Letras, 1928.

NOTICES 1881 – 1910

Notices sur les Prêtres, Clercs et Frères défunts de la Congrégation de la Mission. París: Première Série, 1881 – 1910.

NOTICIAS 1810

«Noticias particulares de Barcelona. Avisos». A *Diario de Barcelona*, núm. 132 i 177. Barcelona: 12-V-1810, pg. 548; 26-VI-1810, pg. 740.

NUEVAS CÁRCELES 1838

«Nuevas Cárceles». A *Guardia Nacional (El)*, núm. 1009. Barcelona: 17-X-1838, pg. 2.

OBRA 1932

«La obra de la Junta Mixta de Urbanización y Acuartelamiento». A *Barcelona Atracción*, núm. 253. Barcelona: Sociedad de atracción de forasteros, VII-1932, p. 195-201.

OLABUENAGA 1997

OLABUENAGA, M., «Las misiones populares en Cataluña, 1704-1975». A *Somos Vicencianos*. Baracaldo: CM, 1997, s.p.

OLABUENAGA 2004

OLABUENAGA, M., *Los primeros paúles en España, 1704 – 1835*. Bizkaia: CM, 2004.

OLABUENAGA 2006a

OLABUENAGA, M., *Historia abierta de la Congregación de la Misión en España (1704-2000)*. Bizkaia: CM, 2006.

OLABUENAGA 2006b

OLABUENAGA, M., «Algunos textos significativos». A *Historia de la Congregación de la Misión en España (1704-2000)*. Bizkaia: CM, 2006, p. 2-114.

OSSORIO Y BERNARD 1868 – 1869

OSSORIO Y BERNARD, M., *Galería biográfica de artistas españoles del siglo XIX*. Madrid: Imprenta de Moreno y Rojas, 1868-1869.

PARADELA 1928

PARADELA, B., *Colección de Documentos para la historia de la C.M. en España (1702 - 1835)*, 2 vols. Madrid: CM, 1928.

PARADELA 1932

PARADELA, B., «Hno. Felipe Manuel de Bette». A *Anales de la Congregación de la Misión y de las Hijas de la Caridad*. Madrid: C.M., 1932, p. 5, 58, 103-113.

PARICIO – ROSELL 1983

PARICIO, I.; ROSELL, J., «Església de sant Pere Nolasc». A *Anàlisi tècnica i funcional del patrimoni immobiliari municipal*, vol. 2. Barcelona: ITEC / Ajuntament de Barcelona, 1983.

PASCUAL 1943

PASCUAL, N., «Ante los muros caídos de la Primera Casa Misión de España». A *Anales Barcelona*. Barcelona: CM, 1943, pg. 48.

PAÛL 1972 – 1986

PAÛL, S.V. de, *Obras completas*, 14 volums. A cura de: ORTIZ GARCÍA, A. Salamanca: Editorial Sígueme, 1972-1986.

PEÑA 1709

PEÑA, N. F. de la, *Anales de Cataluña*, 3 volums. Barcelona: Imprenta de Joseph Llopis, 1709.

PÉREZ SÁNCHEZ 1965

PÉREZ SÁNCHEZ, A.E., *La pintura italiana del siglo XVII en España*. Madrid: Universidad-Fundación Valdecilla, 1965.

PÉREZ SÁNCHEZ 1992

PÉREZ SÁNCHEZ, A. E., *Pintura barroca en España (1600-1750)*. Madrid: Cátedra, 1992.

PÉREZ SÁNCHEZ 1993

PÉREZ SÁNCHEZ, A. E., *De pintura y pintores. La configuración de los modelos visuales en la pintura española*. Madrid: Alianza, 1993.

PÉREZ SANTAMARIA 1988

PÉREZ SANTAMARIA, A., *Escultura barroca a Catalunya. Els tallers de Barcelona i Vic (1680-1730). Projectió a Girona*. Lleida: Virgili Pagès, 1988.

PERMANYER 2002a

PERMANYER, LL., «Un hospital militar de ida y vuelta». A *Vanguardia Española (La)*. Barcelona: 08-IX-2002, pg. 7.

PERMANYER 2002b

PERMANYER, LL., «Polémicos murales de Flaugier». A *Vanguardia Española (La)*. Barcelona: 15-IX-2002, pg. 7.

PI I ARIMÓN 1854

PI I ARIMON, A. A., *Descripción e historia de la ciudad de Barcelona antigua y moderna*, 2 volums. Barcelona: Imprenta de T. Gorchs, 1854.

PIFERRER 1932

PIFERRER, P., *Records i belleses de Barcelona*. Barcelona: Ed. Barcino, 1932.

PIFERRER – PARCERISAS 1839

PIFERRER, P.; PARCERISAS, J. F., *Recuerdos y bellezas de España: Principado de Catalunya*, 2 volums. Barcelona: Verdaguer, 1839.

PONZ 1947

PONZ, A., *Viaje de España, en que se da noticia de las cosas más apreciables y dignas de saberse, que hay en ella*, vol. XIV. Madrid: Aguilar, 1947 [1788].

PORTUGAL 1999

PORTUGAL, C., *Guía histórico-artística de la parroquia Sant Pere Nolasc*. Barcelona: Parròquia Sant Pere Nolasc, IX-1999.

PUIG 1970

PUIG, A., *Història de l'art català: del Renaixement al Barroc*. Barcelona: Taber, 1970.

PUIGGARÍ 1879

PUIGGARÍ, J., *Garlanda de joyells. Estudis i impressions de Barcelona monumental*. Barcelona: Biblioteca La Renaixença, 1879.

QUÍLEZ 1992-1993

QUÍLEZ, F. M., «Escena de la guerra de la independència». A *Museu Nacional d'Art de Catalunya: un any d'adquisicions, donacions i recuperacions* (cat. exp.), Museu nacional d'art de Catalunya, Barcelona, desembre 1992 – febrer 1993. Barcelona: Museu nacional d'art de Catalunya, 1992-1993, p. 76-85.

QUÍLEZ 1993

QUÍLEZ, F. M., «La fortuna crítica del pintor Antoni Viladomat, la configuració d'un mite artístic». A *Butlletí del Museu Nacional d'Art de Catalunya*, núm. 1. Barcelona: Museu nacional d'art de Catalunya, 1993, p. 215-226.

QUÍLEZ 1994

QUÍLEZ, F. M., *L'Albada de la modernitat: Josep Bernat Flaugier-Salvador Mayol. Els iniciadors de la pintura costumista a Catalunya a principi del segle XIX*. Barcelona: Artur Ramon Ed., 1994.

QUÍLEZ 1995

QUÍLEZ, F. M., «Una contribución singular al catálogo de Josep Bernat Flaugier. Insólita estética catalana». A *Galeria Antiquaria*, núm. 129. Madrid: Ediciones Antiquaria, VI-1995, p. 42-47.

QUÍLEZ 1998a

QUÍLEZ, F. M., «Josep Cantallops i Salvador Mayol: dos exemples d'intercanvis artístics entre Catalunya i l'illa de Mallorca». A *Renaixement i Barroc. Col·leccionisme i mecenatge al Museu Nacional d'Art de Catalunya*. Mallorca: Museu Nacional d'Art de Catalunya, 1998, p. 27-46.

QUÍLEZ 1998b

QUÍLEZ, F. M., «Josep Bernat Flaugier». A *Pinturas del rococó (1690-1840), de Luca Giordano a Vicente López*. Barcelona – Madrid: El Viso, 1998, p. 81-86.

QUÍLEZ 1998-1999

QUÍLEZ, F. M., «A l'entorn de l'activitat pictòrica de Pere Pau Muntanya al Camp de Tarragona». A *Locus Amoenus*, núm. 4. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1998-1999, p. 201-217.

QUÍLEZ 2000

QUÍLEZ, F. M., «Tendències acadèmiques en l'art de finals del segle XVIII i principi del segle XIX». A *Llotja. Escuela Gratuita de Diseño 1775. Escola d'Art 2000*. Barcelona: Escola de Llotja, 2002, p. 22-33.

QUÍLEZ 2009

QUÍLEZ, F. M., «El retrat del bisbe de Barcelona de Joseph Bernat Flaugier». A *Butlletí MUHBA*, núm. 16. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2009, pg. 5.

QUILLIET 1816

QUILLIET, F., *Dictionnaire des peintres espagnols*. París: Chez l'auteur, 1816.

RÀFOLS 1951-1954

RÀFOLS, J. F., *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña, Valencia y Baleares*, 3 volums. Barcelona: Millà, 1951-1954 [reprint 1989].

RÀFOLS 1958

RÀFOLS, J. F., «Los arquitectos barceloneses de mediados del ochocientos: 1835-1865». A *Cuadernos de Arquitectura*, núm. 33. Barcelona: Colegio Oficial de Arquitectos de Catalunya y Baleares, 1958, p. 422-427.

REYNÉS 1861

REYNÉS, P. (atrib.), *Guia para el estudio de la pintura*. Barcelona: Libreria de D. Juan Oliveres, 1861.

RIERA 1994

RIERA, A., *La formació dels escultors catalans: l'ensenyament de l'Escola Gratuïta de Dibuix i els pensionats a Madrid i Roma (1775-1815)* (tesi doctoral inèdita). Barcelona: Universitat de Barcelona – Departament d'Història de l'Art, 1994.

ROCA I ROCA 1884

ROCA I ROCA, J., *Barcelona en la mano: guía de Barcelona y sus alrededores*. Barcelona: Enrique López, 1884 [reprint 1895].

ROCA LAVEDRA 1831

ROCA LAVEDRA, F., *El amigo del forastero en Barcelona y sus cercanías*. Barcelona: Imprenta de J. Rubió, 1831.

RODRÍGUEZ 1998

RODRÍGUEZ, LL., «Acadèmia versus gremi: problemàtica de l'establiment del règim acadèmic a Barcelona. Actes del IV Congrés d'Història Moderna de Catalunya». A *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, vol. I, núm. 18. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1998, p. 363-370.

RODRÍGUEZ CASANOVAS 1948

RODRÍGUEZ CASANOVAS, A., «Las guías de Barcelona y sus antecedentes». A *Barcelona Divulgación Histórica*, vol. V. Barcelona: Aymà, 1948, p. 141-154.

RODRÍGUEZ G. DE CEBALLOS 1992

RODRÍGUEZ G. DE CEBALLOS, A., *El siglo XVIII: entre tradición y academia*. Madrid: Silex, 1992.

ROGELIO BUENDÍA 1998

ROGELIO BUENDÍA, J., «La pintura española del siglo XVIII. Aproximación al estado de la cuestión». A *Actas I Congreso Internacional Pintura Española del siglo XVIII*, 15/18-IV-1998. Marbella: Fundación Museo del Grabado Español Contemporáneo, 1998, p. 13-24.

ROIG 1990

ROIG, A., *Iconografia del retaule a Catalunya (1675-1725)* (tesis doctoral inèdita). Barcelona: Universitat de Barcelona, 1990.

ROMÁN 1972

ROMÁN, J. M., «La C.M. ante la Revolución liberal en España». A *San Vicente de Paúl. Pervivencia de un Fundador*. Salamanca: CM, 1972, p. 152 i 156.

ROSELL 1996

ROSELL, J., *La construcció en l'arquitectura de Barcelona a finals de segle XVIII* (tesis doctoral inèdita). Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya, 1996.

RUIZ ORTEGA 1992a

RUIZ ORTEGA, M., «El aprendizaje de los operarios en el siglo XVIII español». A GÓMEZ MOLINA, J.J. (ed.) *El dibujo: belleza, razón, orden y artificio* (cat. exp.). Zaragoza: Palacio de Sástago, 1992, p. 247-259.

RUIZ ORTEGA 1992b

RUIZ ORTEGA, M., «L'Acadèmia d'en Tramulles». A BASSEGODA HUGAS, B. (dir.), *La col·lecció Raimon Casellas. Dibuixos i gravats del Barroc al Modernisme del Museu Nacional d'Art de Catalunya* (cat. exp.), Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona, juliol-desembre 1992. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, 1992, p. 118-120.

RUIZ ORTEGA 1999

RUIZ ORTEGA, M., *La Escuela Gratuita de Diseño de Barcelona: 1775-1808*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 1999.

RUIZ PABLO 1919

RUIZ PABLO, A. *Historia de la Real Junta Particular de Comercio de Barcelona (1758 a 1847)*. Barcelona: Henrich i Cia, 1919.

SALES 1989-1990

SALES, N., «Els segles de decadència, segles XVI – XVIII». A VILAR, P. (coord.), *Història de Catalunya*, vol. IV. Barcelona: Edicions 62, 1989-1990.

SÁNCHEZ ALISEDA 1952

SÁNCHEZ ALISEDA, C., *Las Órdenes Religiosas*. Barcelona: Seix Barral, 1952.

SÁNCHEZ CANTÓN 1965

SÁNCHEZ CANTÓN, F. J., «Escultura y pintura del siglo XVIII. Francisco Goya». A AINAUD LASARTE, J. (ed.), *Ars Hispaniae*, vol. XVII. Madrid: Editorial Plus Ultra, 1965.

SAURÍ – MATAS 1849

SAURÍ, M.; MATAS, J., *Manual Histórico-Topográfico estadístico y administrativo ó sea Guia General de Barcelona dedicado á la Junta de Fábricas de Cataluña*. Barcelona: Imprenta y librería de D. Manuel Saurí, 1849.

SIERRA 1893

SIERRA, L., «Proyectos de fundación en tiempo de San Vicente». A *Historia de la Congregación de la Misión en España, Anales Madrid*. Madrid: CM, 1893, p. 372-375.

SOBREQUÉS 1993

SOBREQUÉS, J., *Història de Barcelona. El desplegament de la ciutat manufacturera (1714 – 1833)*, vol. V. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1993.

SOLÀ I PARERA 1999

SOLÀ I PARERA, A., «Art i societat a la Barcelona de mitjan segle XIX. Aproximació sociològica al consum privat d'obres d'art». A FONTBONA, F.; JORBA, M. (eds.), *El Romanticisme a Catalunya, 1820 – 1874*. Barcelona: Pòrtic, 1999, p. 52-58.

SOLEMNE FUNCIÓN 1939

«Solemne función religiosa en el Hospital Militar». A *Vanguardia Española (La)*. Barcelona: 07-II-1939, pg. 5.

SUBÍAS 1951

SUBÍAS, J., *Un siglo olvidado de pintura catalana, 1750-1850*. Barcelona: Amigos de los museos, 1951.

SUBIRANA REBULL 1990

SUBIRANA REBULL, R. M., *Pasqual Pere Moles i Coronas. València 1741 - Barcelona 1797*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 1990.

SUBIRANA REBULL 2003

SUBIRANA REBULL, R. M., «Academicisme versus neoclassicisme a l'escola gratuïta de dibuix de Barcelona». A *Revista Pedralbes*, núm. 23. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2003, p. 651-666.

SUBIRANA – TRIADÓ 2011

SUBIRANA, R. M.; TRIADÓ, J. R., «Recuperació econòmica i producció artística. La decoració mural de les cases i palaus barcelonins al darrer terç del segle XVIII». A CANALDA, S.; NARVÁEZ, C; SUREDA, J.(eds.) *Cartografías visuales y arquitectónicas de la modernidad. Siglos XV-XVIII*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2011, p. 113-134.

SUREDA 1992

SUREDA, J., «Josep Bernat Flaugier». A BASSEGODA HUGAS, B. (dir.), *La col·lecció Raimon Casellas. Dibuixos i gravats del Barroc al Modernisme del Museu Nacional d'Art de Catalunya* (cat. exp.), Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona, juliol-desembre 1992. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, 1992, p. 129-132.

SUREDA – JUNQUERA 1996

SUREDA, J.; JUNQUERA, J. J., «El siglo de las luces. Ilustrados, neoclásicos y académicos». A BARRAL, X.; ARCE, J. (eds.), *Historia del Arte Español*, vol. VIII. Barcelona: Planeta – Lunwerg, 1996.

SUREDA BERNÁ 1985

SUREDA BERNÁ, M. J., «Una aproximación al estudio del consumo artístico en la Barcelona del siglo XVIII». A *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, núm. 5. Barcelona: Universitat de Barcelona – Departament d'Història Moderna, 1985, p. 143-146.

SUÑÉ 1945-1946

SUÑÉ, R., *Nueva crónica de Barcelona. Historia de la ciudad a través de sus calles y de sus traducciones*. Barcelona: Casa Editorial Seguí, 1945-1946.

TORRES 1904

TORRES, M., «Vida y virtudes del señor Francisco Sen-Just y Pagés». A *Anales Madrid*. Madrid: CM, 1904, p. 64-86.

TRENC 1997

TRENC, E.; «Le peintre Josep Bernat Flaugier et l'influence de l'art français en Catalogne au début du XIXème siècle». A AYMES, J.R.; FERNÁNDEZ, J. (eds.); *L'image de la France en Espagne, 1808-1850*, vol. 2. Guipúzcoa: Servicio Editorial Universidad País Vasco, 1997, p. 297-310.

TRENC 1998

TRENC, E., «Los pintores neoclásicos españoles en París». A *Actas del XXVIII Congreso de la Sociedad de Hispanistas Franceses, París y el mundo Ibérico e iberoamericano*. París: Université Paris X-Nanterre, 1998, p. 199-206.

TRIADÓ 1984a

TRIADÓ, J. R., «L'època del Barroc, s. XVII – XVIII». A MIRALLES, F. (coord.), *Història de l'Art Català*, vol. V. Barcelona: Edicions 62, 1984.

TRIADÓ 1984b

TRIADÓ, J. R., «Escultura, pintura i gravat del barroc». A *Art Català. Estat de la qüestió*. ESPAÑOL, F.; YARZA, J. (coords.), *V Congrès del CEHA*, Barcelona, octubre – novembre 1984. Barcelona: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona, 1984, p. 285 – 295.

TRIADÓ 1995

TRIADÓ, J. R., «Del Barroc al Neoclàssic». A *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. V. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 364 - 383.

TRIADÓ 1996

TRIADÓ, J. R., «Art i Arquitectura. El Set-cents». A *Història de la Cultura Catalana*, vol. III. Barcelona: Edicions 62, 1996, p. 211 – 246.

TRIADÓ 1998

TRIADÓ, J. R., «Escultura moderna. L'escultura de la II·lustració». A BARRAL, X. (ed.), *Art de Catalunya, Ars Cataloniae*, vol. 7. Barcelona: Ed. L'Isard, 1998, p. 100-117.

TRIADÓ 1999

TRIADÓ, J. R., «Arquitectura religiosa moderna. De l'Academicisme al Neoclassicisme». A BARRAL, X. (ed.), *Art de Catalunya, Ars Cataloniae*, vol. 5. Barcelona: Ed. L'Isard, 1999, p. 120-145.

TRIADÓ 2003

TRIADÓ, J. R., «Els segles de l'època moderna. Relacions artístiques amb l'exterior». A BARRAL, X. (ed.), *Art de Catalunya, Ars Cataloniae*, vol. 15. Barcelona: Edicions L'Isard, 2003, p. 110 - 167.

TRIADÓ – SUBIRANA 2001

TRIADÓ, J. R.; SUBIRANA, R. M., «El triomf de l'Academicisme». A BARRAL, X. (ed.), *Art de Catalunya, Ars Cataloniae, Pintura Moderna i Contemporània*, vol. 9. Barcelona: Edicions L'Isard, 2001, p. 124 - 163.

TUGORES – PLANAS 2006

TUGORES, F.; PLANAS, R., *Introducción al patrimonio cultural*. Gijón: Biblioteconomía y administración cultural, 2006.

VALDIVIESO 1984

VALDIVIESO, E., «La arquitectura española del siglo XVIII». A COSSÍO, M.B. (ed.), *Summa Artis*, vol. XXVII. Madrid: Espasa-Calpe, 1984.

VÉLEZ 2003

VÉLEZ, P., *El desvetllament de la consciència del patrimoni històric a Catalunya*. Lliçó inaugural del curs 2003-2004, 21-X-2003. Barcelona: Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, 2003.

VÉLEZ 2005

VÉLEZ, P., «Cultura, arts i patrimoni en el romanticisme. Entre la recuperació del passat i el progrés tècnic». A *Barcelona Quaderns d'Història*, 12. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, 2005, p. 9-52.

VILLANUEVA 1803 - 1851

VILLANUEVA, J., *Viaje literario a las iglesias de España*, 22 volums. Madrid: Imprenta Real, 1803-1851.

VIÑAZA 1889

VIÑAZA, C., *Adiciones al Diccionario histórico de los más ilustres profesores de las bellas artes en España de D. Juan Agustín Ceán Bermúdez*, 4 volums. Madrid: Tipografía de los Huérfanos, 1889.

VOLTES BOU 1959

VOLTES BOU, P., «Arte y artistas en la Corte barcelonesa del archiduque Carlos de Austria». A *Divulgación Histórica de Barcelona*. Barcelona: Instituto Municipal de Historia de Barcelona, 1959, p. 304-306.

YÁNIZ 1998

YÁNIZ, J. P., «San Pedro Nolasco se pone “guapo”». A *ABC Cataluña*, Barcelona: 8-XI-1998, pg. X.

ZAMORA (1790) 1973

ZAMORA, F. de, *Diario de los viajes hechos en Cataluña (1785-1790)*. Barcelona: Curial, 1973 [1790].

DOCUMENTS

- **Arxiu Contemporani de Barcelona**

«Expediente relativo al derribo de los edificios que constituyen el ex-Hospital Militar de la calle Tallers, 1942». Barcelona: Q118, Gestió Urbanística, exp. 262, 1943.

«Relativo al proyecto de modificación de alineaciones del sector comprendido por el solar que ocupaba el antiguo Hospital Militar de la calle Tallers y sus inmediaciones». Barcelona: Q118, Gestió Urbanística, exp. 560, 1943.

FLORENSA, A., «Pressupost acabament obres de restauració de l'església de l'antic Hospital Militar. Adolf Florensa, 22 març 1946». Barcelona: Q118, Gestió Urbanística, exp. 434, 1944.

- **Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona**

Papers diversos sobre el pintor Josep Flaugier (1757-1813) i la seva família. Barcelona: ms. B-192, 1757 – 1842.

AMAT I CORTADA, R., *Calaix de satre, dietari*, 51 vols. Barcelona: ms. A-201 (1769-1783), ms. A-202 (1785-1790), ms. A-203-252 (1791-1816).

- **Arxiu Històric de Protocols de Barcelona**

GAVARRÓ, V. (menor), *Prothocollum sive borrador instrumentorum*. 1702, des., 26 – 1703, des., 21. Barcelona: 873/15, 1702-1703, s.n.

- **Biblioteca de Catalunya**

CASELLAS, R., *Carta a Joseph Pin y Soler*. Barcelona: Correspondència rebuda per Josep Pin i Soler 1887-1915, núm. 45, ms. 4362, fol. 46, 1901.

- **Biblioteca del Museu Nacional d'Art de Catalunya**

ARRAU i BARBA, J., *El juramento de un artista o Juan y Pepita. Relato histórico del primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: ms. 31, 4 vols., s.d. (c. 1830).

ARRAU i ESTRADA, J., «Nota de alguns quadros apreciáveis posseeix esta Ciutat». A *Varias notas y receptas per la practica de la pintura al oli*. Barcelona: ms. 22-A, s.d. (c.1800).

FOLCH I TORRES, J., «La pintura neoclàssica a Catalunya». Premià de Dalt: ms. 25-A-1, 10/2/1931.

- **Biblioteca de la Universitat de Barcelona**

FERRER, R., *Barcelona Cautiva. Idea del Estado de Barcelona y Cataluña á Primer Semestre de 1813*. Barcelona: ms. 1805, 1813.

FERRER, R., *Barcelona Cautiva. Idea del Estado de Barcelona y Cataluña á Segundo Semestre de 1813*. Barcelona: ms. 1806, 1813.

FERRER, R., *Barcelona Cautiva. Idea del Estado de Barcelona y Cataluña á Primer Semestre de 1814*. Barcelona: ms. 1807, 1814.

PINELL, E. «Vida del devoto Phelipe Manuel de Bette, comendador de la orden de Santiago y Hermano de la Congregación de la Misión». En *Tratados espirituales*, vol. IV. Barcelona: Ms. 621, c. 1746 - 1775, p. 208-225.

SERRA POSTÍUS, P. «Fundación de la Misión de Barcelona». A *Historia eclesiástica del principado de Cataluña*, vol. IV i VII. Barcelona: Ms. 189 i 192, c. 1708, p. 128-129.

- **Habitat Urbà de Barcelona**

ARCOR (MARQUÈS, M.; PAYÀS, C.), *Restauració de les pintures de la parròquia de Sant Pere Nolasc*. Barcelona: Projectes urbans, Ajuntament de Barcelona, octubre 1999. VHS, 12 min.

PIGRAU, F.X., *Impreso de solicitud de ayuda a un proyecto piloto de conservación del patrimonio arquitectónico europeo, rehabilitación de la iglesia de San Pedro Nolasco*. Barcelona: Projectes urbans, Ajuntament de Barcelona, 1995.